

Jongeren voorbereiden op zelfstandigheid

Hoe doen instellingen voor jeugdhulp in Rotterdam dat?

Het jongerenteam* Rotterdam 18-/18 + heeft een inventarisatie gedaan bij instellingen voor jeugdhulp, maatschappelijke opvang, GGZ en LVB naar hoe jongeren worden voorbereid op hun zelfstandigheid. Wij hebben 15 instellingen benaderd en van 9 instellingen een reactie gekregen. Dat zijn Fier, Horizon, Maaszicht, Parnassia (Fjord), Pluryn, Prokino, Stek (KTC), Timon en Trivium Lindenhof. Deze reacties hebben wij in SPSS verwerkt (een programma voor statistiek).

In dit verslag hebben wij de belangrijkste bevindingen van onze inventarisatie op een rij gezet en doen wij een aantal aanbevelingen. Onderaan dit document vindt u de vragenlijst en de lijst van instellingen die wij hebben benaderd.

Inleiding

Als jongeren 18 jaar worden zijn ze voor de wet volwassen en daarmee veranderen er allerlei dingen. Zo moeten zij bijvoorbeeld een zorgverzekering afsluiten, ze kunnen zelf een huis huren of een hypotheek afsluiten, studiefinanciering aanvragen en belasting toeslagen aanvragen als ze daar recht op hebben. Jongeren gaan gemiddeld als ze 22,8 jaar zijn uit huis. Als een jongere in een normale situatie opgroeit, kan er stapsgewijs aan de financiële verantwoordelijkheden worden gewerkt.

Voor jongeren die hulp krijgen en niet meer thuis wonen is een goede voorbereiding op zelfstandigheid essentieel. Vaak hebben zij geen familie waar zij op terug kunnen vallen en die hen steunt bij het zelfstandig worden. Als ze gedwongen hulp krijgen stopt de OTS als zij 18 jaar worden. Als zij vrijwillige hulp krijgen betekent het ook vaak dat de hulp wordt afgebouwd of dat zij doorverwezen worden naar hulp binnen de Wmo of gespecialiseerde hulp gericht op volwassenen. Het is dus erg belangrijk dat jongeren uit de (jeugd)hulp goed worden voorbereid op hun zelfstandigheid en weten waar zij kunnen aankloppen voor hulp als het niet goed met ze gaat.

Resultaten

- Alle instellingen die gereageerd hebben begeleiden jongeren naar zelfstandigheid! Zij beginnen daar op verschillende leeftijden mee. De ene vanaf het moment dat de jongeren bij hen komt wonen, de ander bij 16 jaar of ze sluiten aan bij de behoefte van de jongere.
- Veel instellingen geven aan dat de manier waarop en de dingen waarbij de jongeren begeleid worden veelal afhankelijk zijn van het toekomstperspectief (weer naar huis of op jezelf gaan wonen), de motivatie en het niveau van de jongeren. Sommige instellingen hebben heel gedetailleerd aangegeven hoe zij jongeren voorbereiden, andere heel globaal. Duidelijk is dat iedereen dat op een eigen manier doet en dat er geen effectief bewezen methode is die instellingen gebruiken (zoals bijvoorbeeld de vertrektraining).

- Geen enkele instelling heeft aangegeven dat zij ervaringsdeskundige jongeren inzetten om andere jongeren voor te bereiden op hun zelfstandigheid.
- Instellingen bereiden in principe alle jongeren voor op hun zelfstandigheid, behalve jongeren die maar kort bij hen verblijven en weer naar huis gaan (of jongeren die niet leerbaar zijn.)
- Door sommige instellingen wordt er gemeten of een jongere voldoende is voorbereid op zelfstandigheid. Vijf instellingen maken hierbij gebruik van de zelfredzaamheidsmatrix. Dat combineren zij soms ook met het bespreken van de doelen van het hulpverleningsplan, exit-vragenlijsten, gesprekken ed. De andere instellingen geven ook aan dat zij meten, soms door vragenlijsten maar vaak ook op andere manieren zoals door het behandelplan te bespreken of te evalueren, door mentorgesprekken, observaties, vragenlijsten en/of de mening te vragen van jongeren zelf. Hoe effectief die manieren zijn en wat zij meten is niet altijd duidelijk.
- Op de vraag wat instellingen doen als blijkt dat 3 maanden voor de 18^e verjaardag jongeren nog niet goed zijn voorbereid, geven de meeste instellingen aan dat het dan mogelijk is plannen, perspectieven en doelen bij te stellen. Veel instellingen monitoren de hulp goed. De meeste kunnen maatwerk en begeleiding na het 18^e jaar bieden.
Bij de gesloten jeugdzorg is het niet mogelijk door te gaan na het 18e jaar. Zij passen in dergelijke gevallen het perspectief aan en proberen jongeren zo goed mogelijk voor te bereiden voor een vervolgplek.
Bij Maaszicht was deze vraag niet relevant, jongeren komen daar meestal pas als zij 18 jaar zijn.
- Als jongeren een terugval krijgen kan er vaak nog hulp worden verleend door de jeugdinstellingen. De ene instelling monitort meer en actiever dan de andere, hoe het met de jongeren gaat. Jongeren moeten bij veel instellingen zelf aangeven dat het niet goed gaat en weer hulp zoeken.
Een mooi voorbeeld van terugvalpreventie is de mogelijkheid van een chat waardoor jongeren laagdrempelig hulp kunnen vragen, zonder de schaamte dat het even niet zo lekker gaat, na een succesvol traject. Een ander goed voorbeeld is het "terugvalpreventieplan" dat een andere instelling met alle jongeren maakt die bij hen weggaan.
Voor de jongeren die gesloten hebben verbleven is 18 helaas een harde leeftijdsgrens. Bij een terugval na hun 18^e of onvoldoende voorbereiding zijn zij aangewezen op het zoeken van andere hulpverlening. Daarbij kunnen zij meestal wel hulp krijgen van de instelling.
- Door sommige instellingen wordt gemeten wat het effect van de voorbereiding is geweest als de hulp afgelopen is. Soms wordt hier weer de zelfredzaamheidsmatrix voor gebruikt, anderen gebruiken andere effectmetingen of exit vragenlijsten. De meeste meten na afloop van de hulp ook de klanttevredenheid.
- In de beantwoording is niet altijd duidelijk of jongeren ook expliciet gevraagd wordt of zij nog verbeterpunten hebben.
Goed voorbeeld: één van de instellingen geeft aan onderzoek te hebben laten doen naar jongeren uit de opvang die nu zelfstandig wonen. Daaruit bleek o.a. dat zij vaak last van eenzaamheid hebben. De instelling wil hun aanpak nu verbeteren door het netwerk nog meer bij de hulp gaan betrekken.
- De meeste instellingen hebben op dit moment geen concrete verbeterplannen. Een deel van de projecten geeft wel aan de doorlopende zorglijnen te verbeteren.
- De helft van de instellingen gebruikt de app Kwikstart. Variërend van; we kennen hem pas en gebruiken hem soms tot we gebruiken hem steeds meer of 80% van de hulpverleners gebruikt hem.

- Instellingen hebben veel verschillende (zorg)modules, methodiekbeschrijvingen, trainingen, werkdocumenten ontwikkeld. Opvallend is dat geen van de instellingen noemt dat zij samen met anderen iets ontwikkeld hebben.

Aanbevelingen

1. Bij het begin van een plaatsing wordt er met iedere jongere een plan gemaakt waarin de voorbereiding op zelfstandigheid en het maken van een toekomstplan een vast onderdeel is.
2. Jongeren, instellingen en gemeenten zouden de komende tijd samen een plan moeten maken over hoe jongeren in Rotterdam beter kunnen worden voorbereid op zelfstandigheid. Het zou goed zijn als ervaringsdeskundigen gevraagd worden hieraan een bijdrage te leveren: jongeren nemen meer aan van andere jongeren met soortgelijke ervaringen dan van volwassenen.
3. Alle instellingen moeten meten of jongeren goed zijn voorbereid. Dat kan bijvoorbeeld door de Zelfredzaamheidsmatrix (ZRM) te gebruiken, tijdens het traject en na afloop.
4. Elke instelling maakt een terugvalpreventieplan met jongeren voor zij vertrekken. Zodat jongeren weten wat zij kunnen doen en waar ze terecht kunnen als zij een terugval krijgen. Dan is het voor jongeren ook direct duidelijk dat het niet gek is als je een terugval krijgt en dat het slim is om dan snel hulp in te schakelen.
5. Het zou goed zijn als er onderzoek wordt gedaan naar hoe de hulp tijdens en voorbereiding op zelfstandigheid na de gesloten zorg kan worden verbeterd. Met als doel dat jongeren zelf beseffen dat het niet werkt om zo snel mogelijk de jeugdzorg te verlaten en het verder alleen uit te zoeken op hun 18e terwijl ze daar nog niet klaar voor zijn. Of zorg ervoor dat de hulp voor jongeren in de gesloten zorg niet stopt bij 18 jaar.
6. Elke instelling zou tot minimaal één jaar na het beëindigen van de hulp contact moeten onderhouden met jongeren en monitoren of alles nog goed gaat.
7. Evalueer altijd met jongeren na afloop hoe zij de hulp hebben ervaren en wat het effect volgens hen is geweest. Op basis van deze kennis kan de voorbereiding nog verder worden verbeterd.
8. Het gebruik van de app Kwikstart kan nog worden verbeterd.
9. Maak gebruik van elkaars kennis en ervaring om de voorbereiding op zelfstandigheid te verbeteren en werk meer samen (instellingen, gemeenten en jongeren).

Jongerenteam 18-/18+ Rotterdam, mei 2016

*het jongerenteam is een groep jongeren die ervaring hebben in de jeugdhulp. Zij adviseren Van de Straat bij het project Doorlopende Zorglijn 18-/18+ in Rotterdam.

Van de Straat is een initiatief vanuit Stichting Zwerfjongeren Nederland (SZN), Federatie Opvang (FO) en Kamers met Kansen (KmK), met steun van Kansfonds en de ministeries van VWS en OCW

Zie ook: www.zwerfjongeren.nl

Vragenlijst onderzoek naar voorbereiden op zelfstandigheid

1. Bereiden jullie jongeren voor op hun zelfstandigheid? Zo ja, op welke leeftijd beginnen jullie daarmee?
2. Hoe bereiden jullie ze voor op hun zelfstandigheid?
  - Toekomstplan maken
  - Huishouden
  - Zelfverzorging
  - Dagbesteding: werk/school (die aansluiten bij het niveau van de jongere)
  - Financiële zelfstandigheid/met geld omgaan
  - Verzekeringen
  - Inkomen
  - Wonen
  - Rechten en plichten
3. Doen jullie dat bij alle jongeren? Of zijn er jongeren waarbij jullie dat niet doen?
4. Meten jullie of jongeren goed zijn voorbereid? Zo ja hoe?
5. Wat doen jullie als een jongere 3 maanden voor hij/zij 18 wordt niet goed is voorbereid?
6. Wat doen jullie als jongeren na de hulp een terugval krijgen?
7. Meten jullie ook welk effect de voorbereiding heeft gehad als de hulp is afgelopen? Vragen jullie jongeren hoe zij de voorbereiding hebben gevonden en wat jullie daaraan zouden kunnen verbeteren?
8. Hebben jullie concrete plannen om de voorbereiding te verbeteren? Zo ja welke?
9. Gebruiken jullie de Kwikstart app?
10. Heeft uw organisatie iets op papier staan over het toekomstplan of het voorbereiden op zelfstandigheid? Kunt u dat naar ons mailen of opsturen?

Instellingen die hebben deelgenomen

- Fier
- Horizon
- Maaszicht
- Fjord Parnassia
- Pluryn
- Prokino
- KTC Stek
- Timon
- Trivium Lindenhof

Geen reactie ontvangen van:

- ASVZ
- CVD
- Flexus
- Jeugdbescherming Rotterdam Rijnmond
- Leger des Heils
- Yulius